

PÅ FÄRDVÄGARNA

DAN ANDERSSON SÄLLSKAPETS MEDLEMSTIDNING

NUMMER 51. FEBRUARI 2023

MEDLEMSEBJUDANDE

Bo på Brunnsvik under Dan Andersson-veckan 29 juli – 6 augusti med rabattpris.

Sid 12

Ragnar i Kestina

Lars-Olof Larsson skriver om sitt möte med Ragnar.

Sid 7

Möt Rafaels änglar under Dan Andersson-veckan

Den 29 juli inleds Dan Andersson-veckan i Ludvika. Invigningsdagen blir en finsk temadag med föreläsning, film, konserter mm om Dan Andersson i Finland. Bland annat medverkar **Rafaelin enkelit**. Rafaels änglar, från Åbo. På bilden syns några av medlemmarna under en konsert.

Sid 5

Välkommen till Vårträffen

Den 18-20 maj blir det vårträff på Brunnsviks folkhögskola. Anmälan senast den 25 april.

Sid 11

På färdvägarna är Dan Andersson-sällskapet Medlemstidning. Tidningen kommer ut fyra gånger om året som posttidning till alla medlemmar. Pappersupplaga 550 ex. På färdvägarna finns även digitalt.

Se tidigare nummer på vår hemsida.

Vi tar gärna emot artikelförslag, insändare, frågor, bilder mm.

Redaktör, formgivning och redigering: Per Erik Kaj, per-erik@kaj.se.

Dan Andersson-sällskapet

Engelbrektsgatan 6, 771 30 Ludvika
072-2210016

danmuseet@gmail.com

danasallskapet.se

facebook.com/danasallskap

Finnmarken

Dan Andersson var ganska okänd medan han levde. Grangärde finnmark – den miljö som formade honom och varifrån hans diktning växte fram var inte heller särskilt känt i övriga landet när han debuterade med *Kolarhistorier*.

Och naturligt är det så vi genom åren lärt oss förstå Dan Andersson på ett helt annat sätt när vi kommit närmare in i hans livsmiljö.

Finnmarken rymmer en stark och spännande kulturhistoria som återspeglas i Dans prosa och poesi. *Det finska arvet* hoppas vi skall uppmärksammas lite extra i det omfattande programmet under årets Dan Andersson-vecka. Bland annat planerar vi för en temadag med många finska gäster **lördag den 29 juli** på Aveny i Ludvika

Ludvika kommun och Dan Andersson-sällskapet hedrar Dan med poetiska minnesstenar i trottoarer på flera platser i

Ludvika. På **danandersson-veckan.com** finns en flik för stenarna och en folder har tryckts upp för att presentera dem. Foldern har översatts till engelska – och förstås finska, inför sommarens turistanstormning.

Ett stort tack till Ludvika kommun för stödet i alla sammanhang och engagemang för att bevara minnet av vår käre skald! Inte minst Dan Andersson-veckan 2023!

Nu längtar vi till sommaren – men först våren! Naturens läkande kraft och finnmarken finns ju med i poemet till systemen:

Nu spelar vårens ljumma vind i myrens gula starr,

och sakta stiga sagorna kring ön i Berga fors.

Förlåt ett stänk av bitter fröjd, en visa till gitarr,

det starka oss till läkedom likt strandens unga pors.

En sång till dej, min syster, när all marken väntar vår!

Luossas ljunghed surrar yr av vind och vilda bin.

Georg Hahne, ordförande i Dan Andersson-sällskapet

Bättre sent än aldrig

Helen Stockfelt gick på en teaterföreställning med gruppen Pajso i Nyhammars biblioteksfilial – och blev medlem i Dan Andersson-sällskapet.

Mitt möte med Dan Andersson kom kanske senare än för de flesta av er medlemmar. Självklart kände jag till hans finstämda visor och min man och jag har flera gånger besökt Luossastugan under Dan Andersson-veckan, njutit av underbar musik och svensk sommar när den är som bäst.

Men i höstas fick vi uppleva Maria Norgren och Mats Himmelstrands föreställning "Jag hörde en sång på en stjärna en gång" och Dan Andersson blev levande för mig på ett helt nytt sätt.

Jag kommer inte från Dalarna men vi har varit ägare till ett gammalt torp i Grangärdebyg-

den några år och nu började finnmarkens historia kännas som ett sjungande väsen omkring oss. Jag trampade på stigar där Dan vandrat och undrade om hans tankar fanns kvar här, hängande i laven?

Själv kämpar jag på med en bok om några andra personer, som jag insåg mycket troligt kan ha varit vänner med Dan. Jämnåriga, med torftighetens gemensamma livsvillkor och under några år boende i trakten. I sitt umgänge kan de ha utvecklat sin sociala medvetenhet och politiska grund. Så nu har Dan fått "flytta in" i min bok där han kan bidra med sin familjs erfarenheter.

Helen Stockfelt

Werner Aspenström

- vår närmaste granne

Werner Aspenström-sällskapet har sin hemvist i Smedjebacken och är alltså närmaste granne till Dan Andersson av de litterära sällskapen i Sverige. I samband med det litterära seminarium som hölls på Brunnsvik under hösten bad vi ordföranden **Ulf Lundén** att berätta om Werner och om sällskapet.

Werner Aspenström framstår än idag som ett intellektuellt och moraliskt föredöme. Han går att läsa med stor behållning fortfarande, inte bara hans lyrik utan även essäer och kulturartiklar.

Werner Aspenström är tidlös och ständigt aktuell. Han stod upp för fredstanken, intog tredje ståndpunkten under det kalla kriget tillsammans med bland annat Karl Vennberg och Artur Lundkvist.

Nu är vi där igen efter Rysslands invasion av Ukraina. Allt påminner om det som en gång var. Hotet om kärnvapenkrig, den fria världens försvar mot fienden i öst, den svenska alliansfriheten inför kraven på Natoanslutningen, principiell neutralitet som en väg mellan stridande krafter.

Werner Aspenström kastas mellan hopp och förtvivlan över

världens tillstånd. Werner kritiserade tidigt konsumtions- och marknadssamhället. Även på detta område är han i högsta grad aktuell. Werner förebådade på sätt och vis den nya geologiska epoken antropocen (människans tidsålder), det vill säga människans egen massiva inverkan på planeten. Spåren efter oss kommer att bevaras i de geologiska lagren, långt efter att våra städer har blivit till damm och stoft. Det gjordes en ekokritisk studie av Werners 80-talslyrik vid Lunds universitet 2012.

Sällskapet

Förutom utdelning av det årliga Werner Aspenströmpriset den 13 november – som i år gick till poeten och samhällsdebattören Göran Greider – så arrangeras olika publika program i både Smedjebacken och Stockholm. Det finns idag skyltar med ett

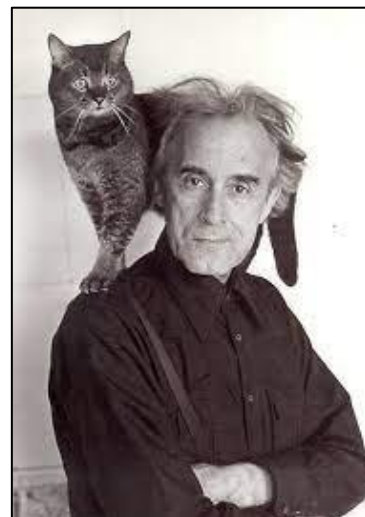

Bild: Smedjebackens kommun

urval av Werners dikter i tätorten i Smedjebacken och även vid hans barndomshem i Skräddarbacken i Torrbo.

Ett nytt inslag är de "talande träden" i Arkivhusparken. Här finns ett antal stationer med Werners egna inläsningar som ljuder vid träden med hjälp av rörelsesensorer. Jag bor själv granne med parken. Det är verkligen en speciell känsla att höra hans stämma så tydligt läsa bland annat *Sardinien på tunnelbanan*.

"De talande träden" ska få en större offentlig invigning sommaren 2023. Sällskapet strävar hela tiden att på olika sätt uppmärksamma Werner Aspenströms författarskap.

Biografiska fakta

1918. Karl Werner Aspenström föds den 13 november 1918 på den lilla gården Skräddarbacken i Torrbo, en by sex kilometer öster om Smedjebacken i södra Dalarna. Han är tredje barnet i familjen. Albin född 1905 och Agda född 1914. Fadern dör i spanska sjukan när Werner bara är tre månader gammal.

1925-35. Sex års folkskola. Därefter arbete i skogen, på Fagersta bruk och som dödgrävare.

1936-38. Studier vid Sigtuna folkhögskola.

1943. Debut med diktsamlingen *Förberedelse*, en samling som han sedan inte ville ha med i sin verksförteckning.

1945. Prosadebut med novellsamlingen *Oändligt är vårt äventyr*.

Werner Aspenströms samlade dikter, utgivna av Bonniers förlag. Boken innehåller mer än 500 dikter på de 800 sidorna.

1946. Diktsamlingen *Skriket och tystnaden*. Samma år gifter han sig med konstnären Signe Lund.

1949. Diktsamlingen *Snölegend* blir hans stora lyriska genom-brott.

1951. Dottern Anna föds den 20 maj.

1952-60. *Litania, Förebud*, (WA:s enda roman), *Hundarna*, Övralidspriset, *Bäcken* (prosa), Bellmanpriset, *Stjärnan*, *Skuggorna och De lyckliga bröderna*, tre dramer som sänds tillsammans i TV.

1961. Sonen Pontus föds den 15 juli. *Motsägelser* (den första essäsamlingen). *Om dagen om natten*.

1962-1980. Fortsatt verksam som poet, essäist och dramatiker. Han får nya priser och utmärkelser.

1981. Werner Aspenström väljs under kuppertade former in i Svenska Akademien, tar stol nummer tolv, som före honom innehades av Sten Lindroth.

1982-1988. *Sorl, Teater V, Det röda molnet, Varelser*.

1989. I samband med Salman Rushdie-konflikten så lämnar han Svenska Akademien och går även ur Författarförbundet, Dramatikerförbundet och PEN-klubben.

1990-1995. Nya priser och utmärkelser. *Enskilt och allmänt, Ty*.

1997. Werner Aspenström avlider på Ersta Hospice den 25 januari. Diktsamlingen *Israpport* kommer ut postumt i maj samma år.

1999. Werner Aspenström-sällskapet bildas i januari i Smedjebacken. Den förste ordförande blir poeten Bengt Emil Johnson (1936-2010).

Ulf Lundén
Ordförande i Werner
Aspenström-sällskapet

*Säg – om vi dig från Hades eller
Himlen fått, o Skönhet?
I din blick, demonisk och divin,
En blandning har du av
välsignelse och brott,
Och därför kan man likna dig vid
vin.*

Blommor ur asfalten

Dan Andersson tolkar Baudelaire i dikten "Till skönheten" och vill införa *divin* som ett nyord i svensk lyrik. "Varför kunna vi inte tillägna oss ett så bra ord? Det blir visserligen inte varken franskt eller latinskt – ty fransmännen uttala det så idiotiskt – och lat. är väl *divinus* – men det låter elegant, och det rimmar så att jag kan sluta sista versen med vin. Och vare sig det gäller levande livet eller poesi är det alltid gott att sluta med vin."

(Nu finns ordet i svenskan som *divinatorisk* och betyder någon som anar eller förutser eller har en intuitiv förmåga. Men det var nog inte det som Dan Andersson syftade på, utan

franska *divin* eller latinska *divinud*!? Och nu börjar vi närma oss det gudomliga!

Dan Andersson fängslades av Charles Baudelaire och särskilt den epokgörande diktsamlingen *Les fleurs du mal* (*Ondskans blommor*).

Les Fleurs du mal, fullmatad med mystik och symbolik, bryter mot konventionerna, både innehållsligt och formellt. Den moderna tiden träder in på lyrikens arena och blommorna blir den nya skönheten som spricker ut direkt ur onskan, ur stadens hårda asfalt. Diktaren visar vägen till kunskapen och på ett sätt att leva.

"Efter *Fleurs du mal* gives det icke mer än två möjligheter för den som frambragt dem; att skjuta sig ett skott genom huvudet... eller bliva en kristen". Dan Andersson erinrar om styrkan i diktverkets innersta ande.

Dan översatte Baudelaire under flera år, men intensifierade arbetet våren 1920. Att han tog intryck av fransmannen Baudelairens tunga koncentrerade stil kan även spåras i Svarta ballader och i de sena dikterna.

Några exempel på Dans översättningar är *Till skönheten*, *De älskandes vin*, *Moestas et errabunda*, *Litania till satan*, *Mot ljuset*, *Fienden* och *Blodsfontänen*.

Georg Hahne

Dan Andersson Veckan 29 juli-5 augusti 2023

Dan Andersson och det finska arvet

I slutet av 1500-talet och i början av 1600-talet kom de till skogarna i Värmland och Dalarna för att bryta mark och odla jord. De kom i tusentals, i grupper, familjevis eller ensamma – mest savolaxare.

De svedjebrukande finnarna bosatte sig i de stora skogarna i till exempel Grangärde. De första åren var skattefria som namnet Skattlösberg vittnar om. Och denna finska kraft har utträttat storverk i kronoskogarna. Men priset var högt; arbetsdagarna tycktes oändliga, sjukdom härjade i de rökfyllda mörka pörtena.

De finska invandrarna levde länge isolerat i de milsvida skogarna, som stod mörka och fyllda av hemlighetsfulla krafter. Här levde sägner och skrock som berättades från generation till generation.

Nu har språket och sedvänjorna assimilerats i det svenska samhället, men många Ortsnamn

lever kvar än idag och vittnar om det finska arvet.

Så här lyriskt uttrycker sig Gunde Johansson när han vandrar i finnmarken i Dan Anderssons fotspår och vittnar om spår:

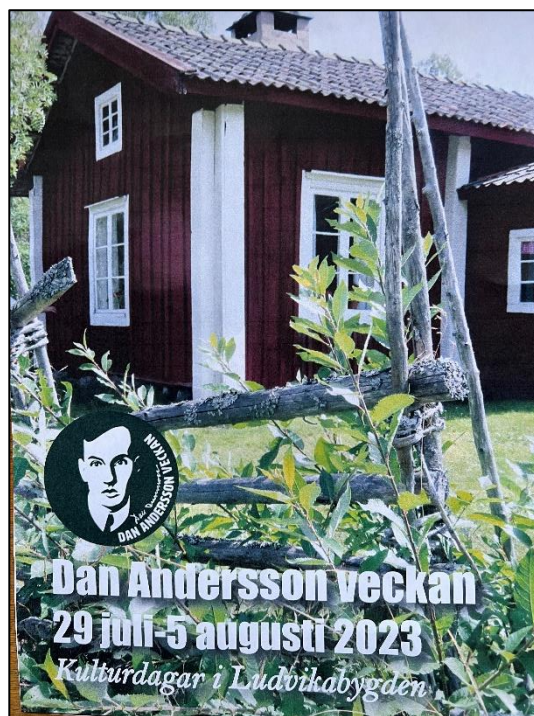
*"Något nämnde jag om minnen,
slumrande i jagets dunkel,
kanske av det finska arvet, som
väcks till liv av ljud och rytmer.
Ord med klang som Pajso,
Matta, Luossa, Kanga, Latalam,
Hajsna och Savo. Så sjöng dessa
sköna ord hos Dan Andersson
och blev hans poesis och prosas
kännemärken".*

Det var hela denna värld som den gåtfulle vandraren Dan Andersson fick i arv och här hör hans diktning hemma.

Mot den här historiska bak-

grunden kommer Dan Andersson-sällskapet och Ludvika kommun att genomföra en temadag som inviger årets Dan Andersson vecka. Lördag den 29 juli på biografen Aveny i Ludvika.

Ämnet är stort – för att inte säga oändligt! Vi vill väcka till liv något av traditionerna och arvet från fäderna. Och få kunde som Dan Andersson i sin lyrik gestalta det draget – en sång som har passerat de jordiska gränserna!

Finska översättningar sedan 1920-talet

Dan Andersson är mycket populär i Finland och det finns en lång översättartradition som sträcker sig från 1920-talet till nutid.

Musikaliska inslag i årets Dan Andersson-vecka blir bland andra **Rafaelin enkelit**, en manskör från Åbo, och sång- och musikgruppen **Fattiga flickor som dansa i solen** från Tammerfors.

Gruppen Tulenkantajat gjorde de första översättningarna av Dan Anderssons dikter på 1920-talet. Den bestod av Uuno Kailas och Lauri Viljanen.

Efter kriget publicerades den enda finska Dan Andersson-samlingen

Rafaelin enkelit vid ett tidigare framträdande i Dan Andersson museet

"Miilunvartijan lauluja ynnä muita runoja". I boken finns 41 dikter.

Poeten och journalisten Otto Varhia har översatt de flesta.

Under 1960- och 70-talet var Dan Andersson på nytt i toppen av populärstegen.

"Andersson-boomen" kulminerade i Esa Niemitalo (Laulelmia suomalaismetsistä) och Hectors (Ruusuportti) LP-skivor. Allt som allt kan man räkna med över 20 finska Dan Andersson-översättare.

Rafaelin enkelit/ Rafaels änglar sjunger Dan Andersson på både finska och svenska och berättar mellan sångerna.

Manskören gjorde en snabbvisit i Ludvika under fjolårets Dan Andersson vecka. Det blev ett uppskattat framträdande i Dan Andersson-museet.

Fattiga flickor som dansa i solen kallar sig egentligen för **Natural voices** men har döpt om sig till ett mer passande namn för Dan Andersson-veckan.

Gruppen består av Lisbeth "Lipi" Nyström, Arla Salo och Sanna Paavolainen.

Lisbeth "Lipi" Nyström är skådespelare och musikinstruktör. Hon har spelat bl a på Åbo Svenska Teater.

Arla Salo är sångpedagog, musiker, kompositör och körledare och har komponerat bl a en opera och en barnmusikal.

Sanna Paavolainen är en väl-sjungande musikinstruktör och

barnträdgårdslärare som trakterar flera instrument.

Våren 2022 gjorde Fattiga flickor en dikt- och viskonsert om både Ferlin och Dan Andersson som fick ett fint mottagande.

Alla Dan Andersson-visorna sjungs på svenska och några av dem är färskas kompositioner av Arla Salo.

Dan Anderssons finnmark kommer under årets festivalvecka att inramas med spännande sång och lyrik som passande relaterar till Finland!

Georg Hahne – text och foto

Dan Anderssons Stockholm Ny bok

Dan Anderssons Stockholm var kontrasternas Stockholm. Från bohemliv i misär med författarkollegor och konstnärer till lyxliv på Operabaren. Han tyckte om att träffa människor men inte trista vandringar på stadens stengator.

Poeten, skribenten och författaren Göran Greider och författaren och finnmarksforskaren Nils Holmdahl lanserar i dagarna en bok om Dan Anderssons liv i Stockholm.

"Med ränseln på ryggen och den oskiljaktiga manuskriptportföljen under armen flög han i sin gröna sportdräkt skygg och ängslig över gatorna, rädd för alla bilarna, så underligt främmande i storstadsvimlet", beskriver författaren, journalisten och litteraturkritikern Carl-August Bolander ett förhållande mellan Dan Andersson och staden.

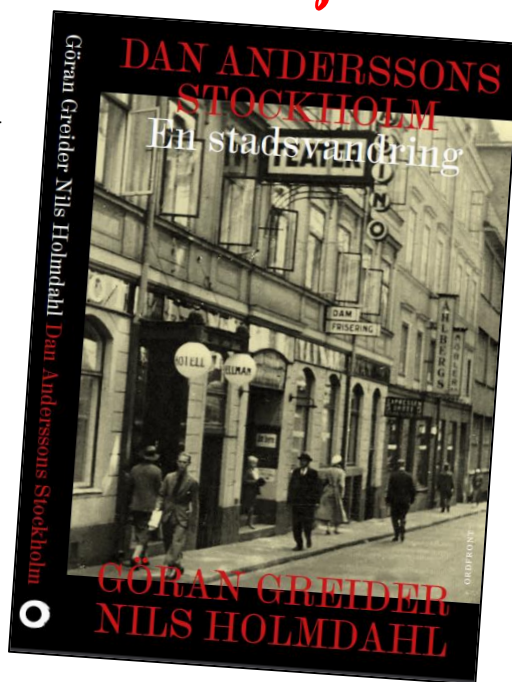
-Det var ju människorna Dan längtade efter i Stockholm, att få umgås med olika människor, få nya intryck och uppleva diskussioner tillsammans med

andra. Här kunde han få sälja en del av sina alster, men när han hade tröttnat på människorna och smutsen blev även stengatorna trista. Då behövde han lugn och arbetsro.

- Dan Anderssons liv innehöll mängder av kontraster och det speglar säkert hans personlighet, hans behov av förändring, säger Nils Holmdahl.

- Besöken i Stockholm var intensiva på många sätt. De flesta vistelserna var veckolånga, men några blev till en längre tid, fortsätter han.

Waldemar Bernhard är den författare som initierat och nära berättat om Dan Andersson i Stockholm. På senare tid har både Göran Greider och Nils Holmdahl skrivit mycket

om Dans besök i Stockholm och hans kontakter med dåtidens kulturelit och även kända personer inom politiken.

Bland nyheterna i boken finns någon ny dikt och några tidigare okända dokument av Dan.

Georg Hahne

På Sällskapets vårträff den 18-20 maj kommer Nils Holmdahl att medverka och presentera den nya boken.

Den 7 mars är det tio år sedan Ragnar Fredriksson, Gubben i stugan i Nina Hedenius' fantastiska film, gick bort.

Lars-Olov Larsson har skrivit om sitt första möte med Ragnar. Lars-Olof är numera Ludvikabo och en av dem som i museigruppen arbetar med att hålla Dan Andersson-museet öppet.

Första mötet med Ragnar

Jag är på tillfälligt besök i Ludvika ett par dagar. Går in på Dan Anderssonmuseet för att få tips om platser jag kan besöka i finnmarken. Föreståndaren Siv nämner några ställen värda ett besök, däribland Kestina - stugan vid Kaljobergets östra slutning, som bebos av den pensionerade skogsarbetaren Ragnar Fredriksson. Jag visste det inte då, men Ragnar hade blivit känd som "Gubben i stugan", efter en dokumentärfilm av Nina Hedenius.

Med bilen tar jag mig genom skogarna via Björnhytan och Ljungåsen till Kestina, och parkerar på uppfarten till den rödfärgade stugan. Jag knackar på dörren flera gånger, allt hårdare, men får inget svar. Till slut känner jag på ytterdörren, som är olåst, tar mod till mig och stiger in i huset.

På kökssoffan ligger Ragnar på rygg med väldigt högt under huvudet, får intryck av att han nästan sitter och sover. Ragnar sover djupt och drar timmerstockar så att det dånar mellan väggarna. Jag går ut på gården och tittar mig omkring en stund, ser på de vackra pionerna och brandgula liljorna som växer mot söderväggen. Efter en kvart, tjugo minuter, gör jag ett nytt försök och går in i torpet igen.

Nu har Ragnar stigit upp, ser något yrvaken ut där han sitter på soffkanten. Det första han

frågar mig, är om jag vill ha kaffe, som vore

jag en kär gammal vän som tittade förbi. Sedan blir vi sittande vid köksbordet och pratar en god stund på eftermiddagen. Om jag nu minns rätt, språkade vi framför allt om Dan Andersson och hans koppling till Kestina.

I Kestina bodde Ragnars farfars far, Karl-Ludvig Jansson, tillsammans med sin hustru Kristina – Dan Anderssons faster. Novellen "En trogen tjänarinna" är en varm hyllning till Dans faster Kristina. Det är gripande att läsa om hur Maja (Kristina kallas så i novellen) kämpar och sliter under omänskliga förhållanden. Livsbetingelser vi som lever idag har svårt att sätta oss in i, fatta och ta in. Dan skriver på ett ställe i berättelsen: "Och när hon slutligen lade sig fick hon vara försiktig så att hon inte störde Jerk, som sov och som skulle upp tidigt. Men hur tidigt han än skulle ut, så skulle hon vara ur sängen en timme tidigare."

I "Vaggsången vid Kestina" och "Sista natten i Pindalen", är det Kristinas man Karl-Ludvig dikterna handlar om. I "Vaggsången vid Kestina" heter han Paljika-Anders, en gammal och tröttkörd man som ser nya generationer komma, medan

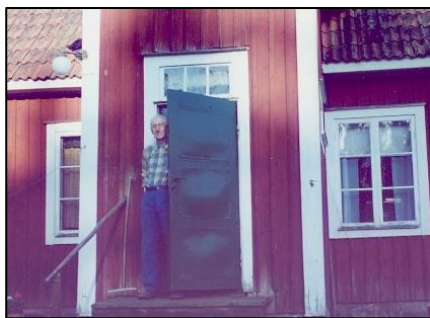

han själv närmar sig vägens slut och gravens ro. "Sista natten i Pindalen" bygger på en händelse sommaren 1911. Dan Andersson var på besök och hjälpte till med slätterarbetet. Så kom det sig, att han vakade vid den utslitne torparens dödsbädd. Karl-Ludvig drog sin sista suck den 28 juli 1911. I dikten har han fått namnet kolare Berg.

Det är en rofylld atmosfär vid köksbordet i Kestina. Här verkar ord som jäkt och stress vara okända begrepp. Ragnar är lågmäld i sin framtoning, ödmjuk till sitt sätt. Han ser ut genom fönstret som vetter mot norr, kollar på termometern hur många grader det är i skuggan, nu på eftermiddagen. Vissa människor är det förunderligt lätt att umgås med. Ragnar Fredriksson var en av dessa människor.

När jag drar vidare står Ragnar på stentrappan, iklädd sina klarblå arbetsbyxor, en mörk tröja och bruna sandaler. "Välkommen tillbaka", säger han och lyfter handen till farväl.

Och jag skulle få tillfälle att återvända ytterligare några gånger, till denna fridens man i sin ensligt belägna stuga.

Under ett antal år var jag ledare för studiecirklar om Dan Andersson, i en förort utanför Stockholm. Cirkarna avslutade vi med en resa i Dan Anderssons fotspår i försommartid, där ett besök hos Ragnar i Kestina alltid stod på programmet. Ragnar var

alltid hemma, en hedersman som välkomnade oss besökare som hedersgäster. Han hade tid för oss, när vi än kom. Småpratade med sina gäster, lät sig fotograferas utan att bli irriterad – vänligheten personifierad. Frid över Ragnars ljusa minne.

Lars-Olof Larsson

Dags för den gröna kolmilan?

Träkol var helt avgörande för att kunna göra stål i den tidiga industrialiseringen och hade stor betydelse långt in på 1900-talet.

Intresset för kolmilor verkar nu öka igen. Kanske som ett resultat av miljö- och klimatdebatt. Träkol är klimatneutralt och inhemskt.

I höstas kom en ny bok om kolning, och genom Olle Nyman i Stockholm, välkänd profil i Dan Andersson-sällskapet, har *På färdvägarna* fått tillgång till den gamla "Reidars kolningsbok".

Det är Reidars far Bertil Persson som är upphovsman. Reidar har släktforskat och upptäckt att hans manliga förfäder har varit kolare vid Norns Bruk sedan slutet på 1600-talet. Hans farfar flyttade från Norn till Garpenberg i början på 1900-talet, men fortsatte som kolare.

Bertil Persson föddes 1913.

På 30-talet bröt han upp från föräldrahemmet och läste på

folkhögskola och per korrespondens till en enkel ingenjörsexamen. Han fick efter andra världskriget ett manschettjobb på Fagersta Bruk, där han blev kvar till sin pensionering.

Bertil skrev på 1970-talet en studiehandledning om kolning med både kolningens historia och praktiska tips för att resa en mila i studiecirkeln.

Nu har det kommit en ny bok om kolning där träkolet lyfts fram som ett fossilfritt alternativ för framtiden, om än kanske inte i industriell skala. Här följer först ett sammandrag ur "Reidars kolningsbok":

I sin bok »Svenskt arbete och liv» säger historikern Eli F Heckscher: "I själva verket ligger det ingenting felaktigt i att uppfatta den äldre järnhanteringen som en skogsindustri och till och med som den viktigaste skogsindustrin, eftersom träkol på den tiden var skogens mest värdefulla produkt."

Träkolningen lika gammal som järnframställningen

Under de dryga tre årtusenden som mänskligheten betjänat sig av järn har träkol varit nödvändigt för järnframställningen, utom under de sista två århundradena. Man lärde sig nämligen i England under senare delen av 1700-talet att framställa järn i koksasugnar. Men ännu vid andra världskrigets utbrott hade träkol stor betydelse för framställning av svenskt kvalitetsstål

När Sverige gick på ved

Det är bara under en kort liten bit av vår historia som vi inte varit helt beroende av skogens ved och virke. Träd följde nordbon bokstavligen från vaggan till graven. Skogens timmer var det viktigaste byggmaterialet. Våldiga mängder ved gick åt för att hålla den nordiska kylan borta, från största slott till minsta koja eldades det med skogens ved i olika former av vedslukande eldstäder, spisar och ugnar.

Jämfört med vår bekväma, termostatstyrda värmereglering krävdes i gamla tider stora arbetsinsatser för att hålla alla brasor vid liv under den kalla årstiden och för att hålla vedboden fylld.

Under århundraden har röken från hundratusentals kolmilor legat över landets skogar.

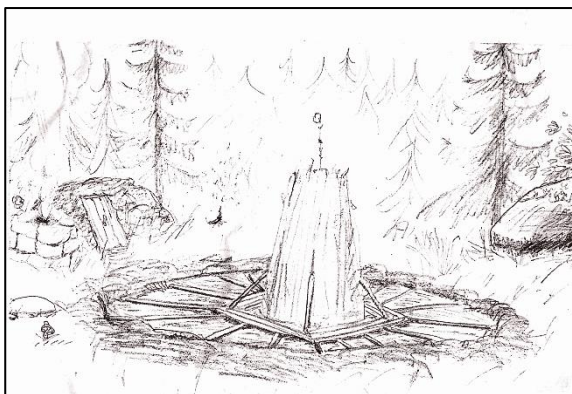

Illustration från Reidars kolningsbok där det noggrant beskrivs hur kolning går till.

Kolningen fick sin höjdpunkt under 1800-talet men så sent som under andra världskriget kolades stora kvantiteter ved. Även om under detta sista skede ugnskolning introducerades stod sig ändå den gamla traditionella kolmilan bra. Med den förknippar vi naturromantik och även en del vidskepelse. I sin ensamhet fick kolaren nattetid

allehanda märkliga besök. Det som dock inte kolarpoesin så ofta förmedlar är det hårda och tunga arbetet med att fälla och dra ihop veden, resa milan, stupa den, tända och vakta många, långa dar och nätter, slutligen riva ut det sotiga, rykande kolet och lasta det i "stigar".

Kolarna i Bergslagen försåg i sekler bergsbruken med energi. Träkol var på den tiden den högvärdigaste energibäranden. Man har beräknat att en kolare på Basttjärn på Garpenbergs bruks skogar varje år levererade energi motsvarande 18 ton olja.

Ny bok om kolning

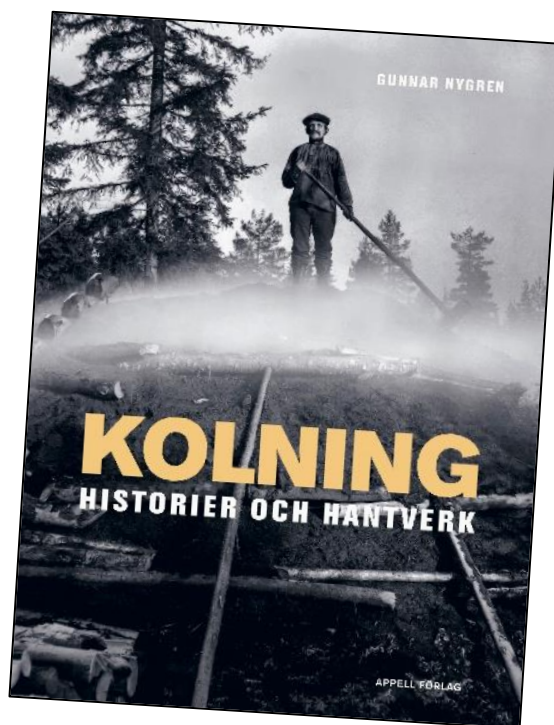
I höstas kom Gunnar Nygren ut med den första boken om kolning på mycket länge – **Kolning, historier och hantverk**.

Förutom levande beskrivningar av hur man kolar och djupdykningar i kolningens historia finns också ett kapitel om kolningen i litteraturen med i boken. Där har naturligtvis Dan Andersson en stor plats.

Boken är utgiven på Appell förlag.

*Och nu var det natt över åsar och myrar
och månen stod högt över huset vid bron.
Små stjärnor de blänkte som vänliga fyrar
i blå havet under den konungens tron,
som sänder oss kärlek och drömmar och
vårar
och längtan och svek och förlösande gråt
och ger oss den lusten, som gör oss till
dårar,
högt hyllad, besjungen och fylld av försåt.*

Ny skiva

Elva visor med Puch

Puch Magnus Olsson är vice ordförande och en välkänd profil i Dan Andersson-sällskapet. Nu har han givit ut skivan "Elva visor av Dan Andersson". Daniel Östersjö medverkar med viola och körsång.

En av visorna är "Och nu var det natt" tonsatt av Ingrid Andersson i Sunnansjö. Utöver den så innehåller albumet även flera välkända sånger musikaliskt signerade Thorstein Bergman, Gunde Johansson, Ragnar Ågren, Gunnar Turesson, Rolf A Nilsson och Sven Scholander, samt ett par helt nya tonsättningar av Daniel Östersjö.

Puch Magnus Olsson och Daniel Östersjö framträder den 18 maj kl 18.00 i Ludvika Ulrika kyrka. Konserten inleder Dan Andersson-sällskapet's vårträff och är öppen för allmänheten. Fri entré.

Vi minns Gunde Johansson

Lärare, folkbildare, författare, vis-sångare och mycket mycket mer. I höstas skulle han ha fyllt 100 år.

Många minns Gunde som en yvig, utåtriktad estradör som med fart och fläkt kunde berätta värmlandshistorier eller sjunga "Torparvisan" som han spelat in redan 1953. Eller, de som inte minns, kan också klicka sig fram på datorn och hitta you tube-klipp där han sitter med programledaren Lennart Hyland i Hörnan. Gunde tog över. Det var festligt och roligt, för alla, men kanske nervöst för Hyland som hade en programplan att följa. Elaka tungor har sagt att det var vid det programtillfället som Lennart Hyland tappade håret.

En djupare sida

Men Gunde hade också andra sidor. En sida som tidigare Gunde Johansson-pristagaren, **Per Saxholm** betonar är den djupsinniga och filosofiska sidan av Gunde. Per Saxholm var personlig vän med Gunde och han är komminister i Filipstads församling. Han berättar:

"När jag träffade Gunde ville han egentligen bara prata om djupare saker. Han ville inte prata gamla orkesterminnen utan uppehöll sig gärna vid teologiska och filosofiska frågor."

Per säger att dessa olika sidor hos Gunde, både den spralliga och den djupsinniga, var lika sanna, men användbara på olika sätt vid olika tillfällen. Som estradör och artist var han självlysande, det kan alla intyga som fått glädjen att uppleva honom. Han var energisk. Han var kvick i repliken och hade en energi som smittade av sig hos

publiken. Per Saxholm berättar vidare:

"När Gunde framträdde ville han också förmedla den form av andlighet som man känner igen hos Dan Andersson. Han hade en empati som gjorde det lätt för honom att möta sin publik, oavsett om den bestod av äldre personer eller om den bestod av gymnasieungdomar."

Per tillägger att Gunde, i likhet med andra stora tonsättare av Dan Anderssons verk, Nisse Munck och Gunnar Turesson, kunde förnimma Dan Anderssons närvaro. Per pratar om upplevelser som man inte kan greppa med det rena förnuftet, utan måste försöka förstå på ett känslomässigt plan.

Per berättar också om sitt första möte med Gunde. Året var 1987 och Gunde hade stått inne i blomsteraffären i Filipstad, iförd svart rock, svart basker och delat ut flygblad med inbjudan till medlemskap i Dan Andersson-sällskapet. Och Per var därefter medlem.

Ett stort livsverk

I samtalet med Per Saxholm framgår tydligt vilket omfattande livsverk Gunde Johansson lämnade efter sig, när han gick ur tiden 1995. Gunde var författare till flera verk, varav en av de viktigare för oss Dan Andersson-vänner är biografen *Dan*

Gundestatyn i Filipstad

Andersson Finnmarkens spelman, som gavs ut 1988 på LT:s förlag i samband med hundraårsminnet av Dans födelse. På Zindermans förlag gav Gunde ut en sammanställning av Dan Anderssons brev i boken *Hjärtats oro*, 1993.

Gunde har också gjort de absolut mest älskade tonsättningarna av Dan Anderssons dikter. *Omkring tiggarn från Luossa*, och *Jag skall gå genom tysta skogar* är några av de riktigt stora, liksom *Gunnar vägman*.

Gunde medverkade i regissören Christian Stannows film "Så minns vi Dan Andersson", från 1963 och även i filmen "En drömmares vandring" från 1957 av regissören Lars-Magnus Lindgren.

Gunde Johansson som under många år var Dan Andersson-sällskapets ordförande står sedan 2011 staty i stadsparken i Filipstad.

Puch Magnus Olsson

Inbjudan till vårträff

18-20 maj 2023

Den traditionella vårträffen i samverkan med Brunnsviks folkhögskola genomförs i år den 18-20 maj. Träffen startar med en offentlig konsert i Ludvika Ulrika kyrka på torsdag kväll. Puch Magnus Olsson och Daniel Östersjö framträder (se sidan 9).

Fredag och lördag blir det konserter och föredrag, god mat och trivsamt samvaro. På kvällarna bjuder vi in till Öppen scen där alla som vill är välkomna att medverka.

Träffen avslutas med lunch på lördagen.

Vi arbetar med programmet för dagarna och kommer att presentera det på vår hemsida **danasallskapet.se** inom kort.

ANMÄLAN

Anmälan sker till danmuseet@gmail.com eller **Dan Anderssonmuseet, Engelbrektsgatan 6, 771 30 Ludvika** senast den **25 april**.

Ange namn, adress och telefon på varje person och önskemål och att dela rum samt önskemål om vegetarisk kost eller annat.

Kostnaden är 2.200 kronor per person inklusive boende och måltider. Utan boende 1.050 kronor.

Bankgiro 5492-7934. Swish 1230099507. Glöm inte att skriva namn.

För enstaka måltider, mejla danmuseet@gmail.com med dina önskemål så återkommer vi med priser.

Kontakta Robert Svensson 070-6318645 om du har frågor.

Varmt välkommen hälsar styrelsen!

Välkommen till Dan Anderssonland

Det tvååriga projektet "Dan Anderssonland" är nu avslutat. Åtminstone så till vida att projektpengarna är slut.

Arbetet med den digitala kartan fortsätter dock, om än utan särskilda projektpengar. Fler besöksmål kommer att läggas till med bilder och presentationer. Det finns en sida med länkar till sällskapets YouTube-kanal där man kan lyssna till inspelningar och uppläsningar. En ny undersida med Dan Andersson-sällskapets digitala arkiv är i det närmaste färdig.

Man kan se och lyssna på Dan Anderssonland på museet i Ludvika och i Brunnsviks bokstuga. På vårträffen i maj gör vi en presentation. Men det går också alldeles utmärkt på datorer och smarta telefoner var som helst i världen. Adressen är **dananderssonland.se**.

4. Tattarfallet Tattarfallet är den sydligaste gården i Skattlösberg. Namnet kommer från [...] Läs mer »	5. Pajso Pajso är en dikt av Dan Andersson ur samlingen Kolvaktarens [...] Läs mer »	6. Dan Andersson-museet, Ludvika Dan Andersson Museum i centrala Ludvika berättar om skaldens liv. [...] Läs mer »
7. Gamla Stugan Gamla stugan på Gonåsheden skulle bli Dan Andersson och hustrus [...] Läs mer »	8. Rikkenstorp Rikkenstorp är en finngård från 1600-talets början som fått sitt [...] Läs mer »	9. Sunnansjö och Olle Svensson Olle Svensson och Sunnansjö i Grangårde socken. Diktare och målare. Läs mer »

Några av de tretton besöksmål som hittills presenteras på dananderssonland.se.

Bo på Brunnsvik under Dan Andersson-veckan 29 juli – 6 aug

Boka tidigt-erbjudande för medlemmar i Dan Andersson-sällskapet

Brunnsviks folkhögskola ligger bra till under Dan Andersson-veckan. Dan Andersson-sällskapet

och Brunnsviks folkhögskola erbjuder boende på skolan under Dan Andersson-veckan. Det rabatterade priset för medlemmar gäller när du bokar **senast den 25 april**.

Priset är **525 kr i enkelrum** och **725 kr i dubbelrum**. Ordinarie pris 650 respektive 860. Frukost, sänglinne och städning ingår i priset. Utöver trivsamt boende i klassisk folkbildningsmiljö har du tillgång till pentry och till det fina biblioteket. Flera program i Dan Andersson-veckan genomförs också på Brunnsvik. Det blir nattcafé, teater och guidade turer.

Boka per mejl info.ludvika@brunnsvik.se och ange **Dan A-sällskapet** för att ta del av rabatterbjudandet. Kom ihåg att ange datum för ankomst och avresa samt namn på de som ska bo.

Bli medlem i Dan Andersson-sällskapet

Som medlem stöder du det ideella arbetet att sprida Dans diktning till nya läsare. Du hjälper oss att hålla museet på Engelbrektsgatan i Ludvika öppet, att arrangera konserter och dela ut Dan Andersson-priset. Medlemstidningen "På Färdvägarna" kommer fyra gånger per år. Under Dan Andersson-veckan får du rabatt på inträdet till sällskapets arrangemang. Årsmötesprogrammet i augusti ingår i medlemsavgiften, och du är med och påverkar.

Medlemsavgiften är 300 kr, för ytterligare familjemedlem 100 kr. Är du under 25 år är medlemsavgiften 150 kr per år. Betala till **Bankgiro 5492-7934**, eller **Swish 123 009 9507**. Glöm inte namn och adress.

Vårt verksamhetsår är från juni till maj. När du blir medlem nu i vår så gäller medlemskapet hela nästa verksamhetsår, alltså till och med maj 2024.

AVSÄNDARE

Dan Andersson Sällskapet
Engelbrektsgatan 6
S-771 30 LUDVIKA

ISSN 1652-1986

